

Стр. 79-83.

УДК: 373.2.015.31:7

Вурста В.В., Силко Є.М.

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІПЛЕННЯ

Стаття присвячена теоретико-методологічним особливостям дизайн-діяльності дошкільників у контексті проблеми художньо-творчого розвитку. Обґрунтовуються виняткові можливості занять з ліплення для впровадження системи творчих завдань у сфері дитячого дизайну.

Розкриваються методичні особливості занять з ліплення у ДНЗ у зв'язку із розвитком дитячої дизайн-творчості; визначаються педагогічні умови для ефективного художньо-творчого розвитку дітей в процесі дизайн-діяльності на заняттях з ліплення.

Ключові слова: творчість, розвиток, дизайн, ліплення.

Постановка проблеми. Розвиток та модернізація освіти в сучасних соціально-економічних умовах набувають все більшого значення, що відбивається як у наукових публікаціях, так і в державних документах.

У сучасних нормативних документах дошкільної освіти в Україні – Базовому компоненті та чинних програмах зазначається, що одним із важливих завдань є розвиток особистості дитини: працелюбної, творчої, здатної до суспільного вибору. Тобто, творчий підхід та креативність визначаються одними з найважливіших рис особистості, що розвивається на сучасному етапі розвитку нашої держави та суспільства взагалі.

Різноманітні аспекти художнього-творчого розвитку особистості дитини розкрито в працях А. М. Богуш, В. Г. Бутенка, В. М. Кардашова, О. М. Коберника, Н. В. Кудикіної, Л. М. Масол, Н. Є. Миропольської, Т. І. Науменко, Б. М. Неменського, Т. І. Поніманської та ін.

Художньо-творчий розвиток дитини на сучасному етапі успішно активізується в процесі посильної дизайн-діяльності. Елементи дизайну входять фактично в усі сфери людського життя, у тому числі – в освіту. Останніми

роками в Україні запроваджується нова технологія розвивального навчання – дизайн-освіта.

Нині формується потужна когорта українських вчених, які активно вивчають зарубіжний досвід та розробляють власні підходи у сфері дизайн-освіти та мистецької освіти взагалі: Л. Безмоздін, О. Бойчук, М. Воронов, О. Генісаретський, В. Даниленко, О. Дем'янчук, Л. Оршанський, В. Папанек, В. Прусак, В. Сидоренко (теорія дизайну і художньої творчості); В. Бутенко, Г. Гребенюк, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, В. Радкевич, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Тименко, О. Шевнюк та ін. (теорія і практика мистецької освіти й естетичного виховання).

Попри актуальність й перспективність впровадження елементів дизайн-освіти в дошкільну ланку, сьогодні складається така ситуація, що завдання з дитячої дизайн-діяльності в більшості випадків пов'язують із заняттями художньою працею та обмежують такими видами роботи як конструювання (елементів меблів, одягу тощо) та декорування (візерунчасте оздоблення поробок).

Актуальність нашого дослідження визначається тим, що сьогодні дитяча дизайн-діяльність лише фрагментарно реалізується в процесі занять з ліплення. Відповідно сьогодні не існує чіткої системи дитячих дизайн-проектів, що втілювалися б в пластиці та об'ємі.

Мета статті: розкрити потенціал дитячої дизайн-діяльності на заняттях з ліплення в контексті проблеми художньо-творчого розвитку дошкільників; визначити педагогічні умови за яких художньо-творчий розвиток дітей в процесі дизайн-діяльності буде найбільш ефективним.

Дизайн – це особливий вид творчої діяльності людини, що спрямована на організацію предметно просторового світу за законами доцільної краси. При цьому під доцільністю розуміється не лише функціональність, точна відповідність виробу своєму призначенню, але й доцільність як гармонійна єдність форми, змісту, функції і місця дизайн-предмету у просторі.

У сучасному освітньому просторі значення дизайн-діяльності вбачається у тому, щоб у кожній дитині виховати «грамотного користувача» світу речей (Н.М. Конишева, Б.М. Неменський, Є.В. Ткаченко) [1; 9]. Для цього замало технологічних знань, необхідно ще вміти «читати» художню мову речей, будівель тощо, відчувати гармонійність їх форм, красу конструкцій (С.М. Кожуховська, Є.В. Ладигін) [2]. Діти повинні не лише розуміти та зберігати красу, створену до них, але й вчитися перетворювати світ за законами краси, вміти робити його екологічним, зручним та людським (Л.Г. Савенкова, Т.В. Селіванова) [8; 7]. Це перетворення починається з простого (з вибору одягу, речей), а з плином часу складається у створення свого світу, що виражає особистість людини.

Художник та педагог-дослідник Г.Н. Пантелеєв в своїй книзі «Дитячий дизайн» пише: «Зрозуміло, не всі діти стануть художниками, але кожен зможе використовувати свій художній досвід в процесі благоустрою свого життя за законами краси й порядку. А це і є основним завданням дизайн-діяльності» [5, с. 34]. Вчений виділяє три визначальні напрямки: 1) професійний дизайн та його роль в естетизації всього середовища життєзабезпечення людей; 2) «дизайн для дітей» – професійний дизайн, спрямований на благоустрій матеріально-культурного простору, що оточує дитину; 3) «дитячий дизайн» як безпосередня участь дітей в естетизації свого побуту [Там само].

Дизайн-діяльність доступна до освоєння дітьми дошкільного віку у різних видах рукоділля і важлива для загального розвитку кожної дитини, з урахуванням її вікових, гендерних, індивідуальних особливостей (І.А. Ликова) [4]. Мета занять дизайн-діяльністю – виховання у дітей естетичної культури, формування естетичного ставлення до навколишнього світу (природного, предметного, соціального), розширення досвіду творчої діяльності з облаштування предметно-просторового середовища.

Основоположна ідея полягає у тому, що дизайн-діяльність на усіх її рівнях – сприйняття, виконавство, творчість – організовується як входження дитини до загальнолюдської культури. Цю ідею розкриває ряд принципів

положень [3]. 1. Дизайн-діяльність постає перед дітьми як конструктивне мистецтво. При цьому принципово змінюється традиційне розуміння методики як системи способів, методів та прийомів штучно привнесених педагогів «ззовні». Освітній процес починає будуватися «з середини» у формі освоєння культури, коли кожна дитина не лише переживає, але й приймає участь у зародженні змісту на рівні культурних й особистісних смислів, проходячи шлях розвитку загальнолюдської культури. 2. Центральними у новому змісті дизайн-діяльності стають не конкретні теми, предмети, конструкції, а загальнолюдські проблеми як спосіб засвоєння дитиною навколишнього світу і свого буття у цьому світі (Л.В. Школяр) [10].

Виходячи зі специфіки предметного змісту, проблеми дизайн-діяльності виражені парними категоріями: красиво/ некрасиво, подобається/ не подобається, комфортно/ некомфортно, затишно/ незатишно, зручно/ незручно, смачно/ несмачно, форма/ зміст, ціле/ зруйноване, ціле/ частина, добро/ зло, істина/ брехня, живе/ неживе, реальність/ фантазія тощо. Ці поняття постають як проблемне поле культури, яке діти освоюють в активному творчому процесі на основі уяви. 3. Проблемне поле культури персоніфікується в образі людини (дизайнера, конструктора, митця, майстра, педагога, батьків), яка передає досвід людства, навчає дивитися на світ «очима людини», допомагає засвоїти досвід освоєння і творення культури. Зміст мистецької освіти засобами дизайн-діяльності повинен бути таким, щоб світ відкривався дитині не тільки в його чуттєвих проявах, що викликають емоційну реакцію, але й в активній творчій діяльності, що формує емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу.

Специфіка занять дизайн-діяльністю в сучасному дитячому садку полягає у забезпеченні матеріальних, культурних і психолого-педагогічних умов для оволодіння кожною дитиною універсальними способами і здібностями, що дозволяють їй увійти в людську культуру не тільки як споживач, але і як творець. Це індивідуальна творчість і співтворчість з іншими людьми, в якій дитина осягає сенс своєї діяльності (для чого), що набагато важливіше кінцевого результату (матеріального продукту).

Таким чином, дитяча дизайн-діяльність за своєю суттю є цілковито творчим процесом, але не абстрактним (як це відбувається у зображувальній діяльності), а таким, що впливає із реального життя людини. А кінцевий продукт (поробка) завжди характеризується мотивуючою рисою корисності.

На відміну від малювання, в якому зображення створюється на площині аркуша, своєрідність ліплення полягає в об'ємному способі зображення. Зображення предметів у ліпленні для дитини є більш простим, ніж у малюванні. Тут вона має справу з реальним об'ємом, де немає потреби вдаватися до умовних засобів зображення. Найбільш легко діти опановують створення предметів конструктивної і рослинної форм і з великими труднощами – зображенням фігур людини і тварини.

Ця вікова особливість дітей дошкільного віку відкриває широкі можливості саме для предметної дизайн-діяльності з об'ємними матеріалами (пластилін, солоне тісто, глина, синтетичні матеріали тощо).

Досліджуючи можливості дитячої дизайн-діяльності з пластичними матеріалами в контексті художньо-творчого розвитку нами була розроблена система педагогічних умов. Дотримання цих умов дозволить вихователю найбільш ефективно організувати дитячу дизайн-діяльність з ліплення з максимальною активізацією художньо-творчого розвитку. Ця система має як теоретичну, так і практично-творчу складову.

Так, теоретичний блок має за мету: 1) дати уявлення про дизайн як творчу діяльність людини, що обумовлює побут та організацію свого життя за законами доцільності, гармонії, краси; 2) допомогти розкрити специфіку дизайну і його результату – єдність користі і краси (функціонального й естетичного); 3) сприяти формуванню естетичного ставлення до навколишнього предметного світу та дизайну як прояву життя людини у всій багатоманітності його граней (природній, матеріальній, соціальній, духовній); 4) розширювати уявлення про види художньо-творчої діяльності людини; знайомити з працею дизайнера, художника-конструктора, архітектора, народного майстра. Реалізація теоретичної частини системи має відбуватися за

допомогою переважно усних методів навчання – розповідь, бесіда, пояснення, що посилюються використанням наочних методів – демонстрація презентацій, відео матеріалів, тощо.

Практично-творча складова системи педагогічних умов має за мету: 1) розвивати естетичне сприйняття, творчу уяву, латеральне, (гнучке, творче) мислення, універсальні художні здібності та виховувати якості людини праці – трудолюбство, відповідальність, комунікативність, самостійність тощо; 2) збагачувати досвід дизайн-діяльності на усіх її рівнях: сприйняття – виконавство – творчість (у відповідності з віковими, гендерними, індивідуальними особливостями); 3) створити умови для повноцінного особистісного зростання кожної дитини з урахуванням її індивідуальності.

Реалізація поставлених практично-творчих завдань має здійснюватися в процесі виконання дітьми розроблених дизайн-проектів (арт-салонів) в техніці ліплення (за матеріалами програми І.А. Ликової [3]): 1) дизайн іграшок. Арт-салон «Друг дитинства» (каркасне пап'є-маше); 2) театральний дизайн. Арт-салон «Золотий ключик». Маски (пап'є-маше, декоративно-оформлювальна діяльність); 3) дизайн аксесуарів. Арт-салон «Кришталева шкатулка». Конструювання прикрас (солоне тісто, полімерна глина); 4) дизайн взуття Арт-салон «Кіт у чоботях» (ліплення з пластиліну, солоного тіста чи полімерної глини); 5) дизайн головних уборів. Арт-салон «Буратіно» (ліплення з пластиліну чи полімерної глини); 6) дизайн сувенірів й подарунків. Арт-салон «Сюрприз» (іграшки, казкові годинники, новорічні іграшки, дзвоники тощо); 7) кулінарний дизайн. Арт-салон «Робін Бобін Барабек» (моє улюблене морозиво, чародійний торт, овочеві та фруктові скульптури, пряничні чоловічки (ліплення з тіста)); 8) дизайн інтер'єру. Арт-салон «Три ведмеді» (ліплення меблів та їх елементів).

Таким чином, дизайн – це мистецтво створення нової подоби предмета, творче проектування його форми, а також всього предметно-просторового середовища у єдності функціональних та естетичних завдань. Для наукового проектування освітніх програм надзвичайно важливим є те, що дизайн-

діяльність є особливим способом пошуку людського сенсу та його передачі іншим людям через предмет і розумну організацію простору. Тому основний шлях розвитку дитини в процесі дизайн-діяльності – її творче самовизначення у просторі і часі культури через глибоке пізнання предмета як носія культурних та особистісних смислів. Дизайн-діяльність дозволяє педагогу на основі принципу культуровідповідності моделювати освітні маршрути як шлях розвитку людської культури.

З огляду на вікові особливості дошкільників та перевагу наочно-образного мислення, однією з найефективніших технік для виконання дизайн-проектів є ліплення. В процесі цієї діяльності дитина чітко розуміє взаємозв'язок усіх етапів роботи над завданням та легко активує власний творчий потенціал, що міститься (за висловом К.Д. Ушинського) на кінчиках пальців.

Література

1. Коньшева Н.М. Теоретические основы дидактической системы дизайнерского образования младших школьников: Автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Н.М. Коньшева. – М. : МГУ, 2000. – 567 с.
2. Ладыгин Е.В. Развитие творческих способностей учащихся в интегрированном деятельностном поле курса «Основы дизайна»: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – М. : МГПУ, 2000. – 19 с.
3. Лыкова И.А. Проектирование образовательной области «Художественно-эстетическое развитие». Новые подходы в условиях введения ФГОС ДО / И.А. Лыкова. – М. : ИД «Цветной мир», 2014. – 113 с.
4. Лыкова И.А. Художественный труд в детском саду. Школа дизайна. Подготовительная к школе группа / И.А. Лыкова. – М. : ИД «Цветной мир», 2010. – 178 с.
5. Пантелеев Г.Н. Детский дизайн: Художественное творчество в детском саду, начальной школе и семье / Г.Н. Пантелеев. – М. : Карапуз-Дидактика, 2006. – 234 с.

6. Поддубко Л.М. Дизайн-освіта в школі / Л.М. Поддубко // Мистецтво та Освіта, 2002 – № 2. – С. 23-29.
7. Савенкова Л.Г. Дизайн – новейшее искусство / Л.Г. Савенкова // Цветной мир: Изобразительное творчество и дизайн в детском саду и начальной школе, 2009. – № 6. – С. 3-5.
8. Селиванова Т.В. Сам себе дизайнер: Я творю – значит, я проектирую / Т.В. Селиванова // Цветной мир: Изобразительное творчество и дизайн в детском саду и начальной школе, 2009. – № 6. – С. 6-13.
9. Ткаченко Е.В. Концепция непрерывного дизайн-образования / Е.В. Ткаченко, С.М. Кожуховская. – М. : Изд. центр НОУ «ИСОМ». 2006. – 123 с.
10. Школяр Л.В. Дошкольное образование: базовые направления развития и воспитания детей / Л.В. Школяр, Л.Г. Савенкова // Электронный научный журнал «Педагогика искусства». – 2013. – № 4. 1 п.л. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журналу: http://www.art-education.ru/AE-magazine/archive/nomer-4-2013/shkolyar_savenkova.pdf.

Vursta V., Sylko E. Artistic-creative development of preschoolers in the process of design activities at lessons on modeling

The article is devoted to theoretical and methodical peculiarities of children's design in the context of the problem of creative development. The exceptional possibilities of lessons on modeling for the implementation of the system of creative tasks in the field of children's design are substantiated.

Methodical peculiarities of lessons on modeling in the kindergarten are revealed in connection with the development of children's design-creativities; the pedagogical conditions for the effective artistic and creative development of children in the process of design-activities at lessons on modeling are determined.

The specificity of lessons of children's design in a modern kindergarten involves providing material, cultural and pedagogical conditions for mastering each child with universal ways and abilities that allow her to enter into the human culture not only as a consumer but also as a creator. It is an individual creativity and co-

creation with other people in which the child comprehends the meaning of his activity, which is much more important than the final result.

Unlike drawing, in which the image is created on a sheet, the peculiarity of the molding lies in a volume method of the image. The image of objects in modeling is simpler for a child than in drawing. Here it deals with the real volume, where there is no need to deal with conditional means of the image. It is easier for children to create objects of constructive and plant forms and with great difficulty they create the images of human and animal figures. This age feature of children of preschool age opens up wide opportunities for the objective design-activities with bulk materials (plasticine, salty dough, clay, synthetic materials, etc.).

Studying the possibilities of children's design-activities with plastic materials in the context of creative development we have developed a system of pedagogical conditions. Abidance by these terms will allow the tutor to organize children's design- activities of modeling with the maximum activation of creative development. This system has both a theoretical and a practical-creative component.

So, the theoretical block has such purpose: 1) to give an idea of the design as a creative activity of a person, which determines the way of life and organization of his life according to the laws of expediency, harmony, beauty; 2) to help to reveal the specificity of the design - the unity of the benefits and beauty; 3) to contribute to the formation of the aesthetic attitude to the surrounding objective world and the design as a manifestation of human life; 4) to broad the image of the types of creative activity of the person; to get acquainted with the work of a designer, artist, architect, folk artist.

The practical component of the system of pedagogical conditions is: 1) to develop aesthetic perception, creative imagination, flexible thinking, universal artistic abilities; 2) to enrich the experience of design-activities at all its levels: perception - performance - creativity (in accordance with age, gender, individual characteristics); 3) to create conditions for the full personal growth of each child, taking into account his individuality.

Keywords: creativity, development, design, modeling.